

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СПЕЦИАЛНОСТ „ПСИХОЛОГИЯ“

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.пс.н. Соня Методиева Карабельова

на дисертационен труд на тема:

**„КРЕАТИВНОСТ И СМИСЪЛ В ЖИВОТА КАТО ФАКТОРИ ЗА ЗДРАВΟΣЛОВНО
ПОВЕДЕНИЕ И УДОВЛЕТВОРЕНОСТ В ЗРЯЛА ВЪЗРАСТ“**

за получаване на образователна и научна степен „доктор“ в
направление 3.2. „Психология“ (Психология на здравето)

Автор на дисертационния труд: Ингрид Исинова

**1. Актуалност и значимост на разработвания научен
проблем**

Представената ми за становище дисертация е посветена на тема, която е централна в психологическото познание. По-конкретно разработката е фокусирана върху проучване на креативността и смисъла в живота. Темата е актуална от гледна точка на проучването на взаимовръзките между креативността и смисъла в живота със здравословното поведение, което може да допринесе за повишаване на чувството за удовлетвореност, което от своя страна способства за позитивно чувство за благополучие на хората и качество на живота.

Докторантката си поставя за цел да проучи взаимовръзките между креативността, смисъла в живота, здравословното поведение, удовлетвореността от живота и психичното здраве. Въз

основа на това една от основните задачи е адаптиране на инструментариум за диагностика на източниците на жизнен смисъл и креативност в тяхната взаимовръзка със здравословното поведение в ранна и средна зряла възраст в българския социокултурен контекст. В такъв аспект И. Исинова емпирично верифицира модел за изследване на тези феномени. Решаването на поставените задачи и постигането на поставената цел на дисертационното проучване допринася за повишаване на актуалността и значимостта на изследвания проблем.

2. Оценка на научните резултати

Основната цел на дисертационния труд е да се проследят взаимовръзките между креативността и източниците на жизнен смисъл със здравословното поведение и удовлетвореността от живота, като фактори, които могат да допринесат за повишаване на качеството на живота.

Основните задачи на изследването се отнасят до изясняване на структурата на изследвания феномен в българската социокултурна среда въз основа на достатъчно голяма извадка.

Докторантката подхожда с научна сериозност към решаването на поставените задачи и избира адекватен подход. От методологическа гледна точка в настоящото изследване е направено обобщение на теориите за същността и психологическите аспекти на креативната личност от гледна точка на възрастовите особености в средна и зряла възраст, както и тяхната връзка със смисъла на живота, здравословното поведение и удовлетвореността от живота в зряла възраст.

Дисертацията е разработена в рамките на 206 стандартни страници и съдържа увод, две глави, структурирани от гледна точка на теоретичното и емпиричното изследване на проблематиката,

заклучение и библиография. Библиографията включва общо 384 заглавия на български (15), руски (26) и английски (343) език, релевантни за изследваната проблематика. Повечето от литературните източници са от последните 10-15 години, което допълнително допринася за високата оценка. В дисертационния труд са представени 53 таблици и 58 фигури.

Теоретичният обзор в дисертацията очертава основните научни постижения в областта на проучваната проблематика. Той е фокусиран върху основните конструкти и тяхната взаимовръзка. Разгледани и анализирани са множество теоретични и емпирични изследвания, като докторантката се стреми да представи идеите на изследователите в тяхната последователност, като фокусът е върху най-съвременните постижения в тази област.

В първи параграф са разгледани основните концепции, които са свързани с креативността и смисъла в живота. Описани са идеите за връзките със здравословното поведение и удовлетвореността в живота. Специално внимание е отделено на теориите за креативността от гледна точка на различните схващания за нейните характеристики и възрастови особености от перспективата на многофакторния подход към креативността.

Втори параграф представя теориите за смисъла в живота и културните особености. Основен акцент в тази част е поставен върху източниците на смисъл в ранна и средна зряла възраст, както и на съвременните психометрични инструменти за измерване на този конструкт.

Третата част от теоретичния обзор е посветена на подходите за удовлетвореността от живота, като са разгледани хедонистичната и евдемоничната традиция в концептуализацията на благополучието. Допълнително е отделено специално внимание на здравословното поведение от макро- и микро-социологическа

гледна точка и връзката с удовлетвореността от живота, смисъла в живота, психичното здраве и креативността.

Литературният обзор е изчерпателен, логично структуриран и показва добро познаване на проблемите, свързани с темата. Заключение то обосновава необходимостта от провеждане на проучването, което е основа на обсъждания дисертационен труд на И. Исинова.

Втора глава представя данни и резултати от собствено емпирично проучване. В първи параграф на тази част докторантката теоретично обосновава модела на проучването, който си поставя за цел да верифицира. Втори параграф представя целта, хипотезите и задачите на изследването, извадката, върху която е проведено, както и използваните методи.

За целта на изследването са използвани следните инструменти:

1. Скала за удовлетвореност от живота – Ривърсайд (The Riverside Life Satisfaction Scale (RLSS) 2019) (Margolis et al., 2019)
2. Профил на източници на жизнен смисъл (ПИЖС) – Ревизирана версия (Sources of meaning profile-Revised (SOMP) (Reker, 1996)
3. Континуум за психично здраве – Кратка форма (КПЗ – КФ), (Mental Health Continuum–Short Form) (MHC–SF) (Keyes 2002).
4. Въпросник за избрани елементи на креативността (Creativity Selected Elements Questionnaire (CSEQ) (Nadarajan 2014).
5. Анкета (Здравословно поведение)

Методиката на проучването е ясно и последователно описана. Използваният дизайн, процедура, въпросници и скали са адекватни на целта и задачите на дисертацията.

Изследването е проведено върху извадка от 505 души между 20 и 65 годишна възраст.

Поставените в изследването цели и задачи, както и характерът на предполагаемите зависимости между изследваните конструкти, определят статистическите методи, които са приложени при обработката на данните. Те включват методи от описателната и дедуктивната статистика, използвани за установяване на вариацията в изследваните феномени при различните групи респонденти, както и взаимовръзките между конструктите.

За решаване на поставените задачи и проверка на хипотезите са използвани следни статистически анализи:

- айтем анализ - за проверка на вътрешната консистентност;
- факторен анализ по метода на главните компоненти и Варимакс ротация - за проверка на факторната структура на скалите;
- Т-тест за независими извадки и дисперсионен анализ (ANOVA) - за проверка на диференциращите ефекти на демографските характеристики върху изследваните феномени;
- корелационен анализ - за проверка на взаимовръзките между изследваните конструктите.

Получените резултати сочат добри психометрични показатели на използваните в проучването въпросници и скали, като това с особена сила важи за тези, които за първи път се прилагат в български социокултурен контекст. Това е основание те да се прилагат и в бъдеще в подобни изследвания.

Получените резултати са описани и анализирани коректно, представени в табличен и графичен вид, което дава възможност за отграничаване на значимите взаимовръзки между изследваните феномени.

Препоръките ми към докторантката за емпиричната част имат предимно технически характер.

Положителната оценка на получените резултати може да бъде разпозната чрез следните анализи и обобщения на проведеното изследване:

- a. Използваните въпросници и скали, чиито психометрични характеристики удовлетворяват стандартите на изследването, са подходящо подбрани. Някои от методиките са прилагат за първи път в български социокултурен контекст.
- b. Проучването предоставя възможност за разкриване на значими взаимовръзки и с висока достоверност мога да бъдат проверени хипотезите.
- c. Обобщенията и сравнителните анализи са адекватни и имат конкретна практическа приложимост. Те могат да послужат при разработването на политики и интервенции, които да подпомагат позитивното човешко функциониране.

Основен принос на дисертационния труд е оригиналната постановка на емпиричното изследване. Направените изводи са релевантни на задачите и обективно отразяват резултатите от изследването.

Приносите са формулирани ясно и са добре подкрепени с аргументи, като обективно отразяват постиженията на дисертационния труд. Представените приноси могат да се

разширят съдържателно по посока на практическата приложимост на цялостната разработка.

Авторефератът е съобразен с изискванията, като адекватно представя дисертационния труд.

Ингрид Исинова представя 4 публикации по темата на дисертацията – 2 от тях самостоятелни, и 2 на английски език.

Имам технически бележки, които не омаловажават труда на докторантката.

3. Заключение

Дисертационният труд на Ингрид Исинова представлява цялостно изследване на актуална научна тематика, като получените резултати могат да намерят приложение в социалната практика. Дисертацията и свързаните с нея публикации отговарят на изискванията и наукометричните критерии на Закона за развитие на академичния състав в Република България за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Като имам предвид актуалността на темата на дисертационния труд, задълбоченият теоретичен анализ на изследователските данни и успешно проведеното изследване, убедено давам своята положителна оценка и предлагам на членовете на Научното жури да гласуват положително за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“ на Ингрид Калинова Исинова** по професионално направление **3.2. Психология (Психология на здравето)**.

03.05. 2022 г.

гр. София

(проф. д.пс.н. С. Карабельова)